

Tasavallan presidentin, Suomen marsalkka Mannerheimin kuulustelu sotasyöllisyystutkijakunnassa. (M: on Mannerheimin vastaus)

Kysymys 1. Eikö Moskovan rauhan tultua 12.3.1940 solmituksi herännyt kysymystä siitä, minkä takia puolustusvoimain ylin päällikkyyys, jonka tasavallan presidentti käydyn sodan alussa oli luovuttanut herra marsalkalle, jätettiin palauttamatta takaisin presidentille?

M: Olin talvisodan päätyttyä Moskovan rauhaan keskustellut asiasta ministeri Waldenin kanssa ja lausunut pyrkiväni pois ylipäällikkyydestä, mutta Walden oli maininnut asiasta kyllä keskustellun ja pyydetyn minun jäämään edelleen ylipäälliköksi. Uuden sodan alkaessa ilmoitin presidentti Rytille haluavani päästä ylipäällikkyydestä, mutta hän energisesti ilmaisi toivovansa, etten vetäytyisi siitä.

2. Kun rauhanteon jälkeen maassa ei ollut sotaa tai kapinaa eikä myöskään todettua sodan ja kapinan uhkaa, niin eikö virinnyt keskustelua sotatilan lakkauttamisesta tai sen jatkamisen syistä?

M: En muista käsitellyn kysymystä sotatilan lakkauttamisesta läsnäollessani. Edellä olevat kysymykset koskevatkin nähdäkseni hallitusta eikä ylipäällikköä itseänsä.

3. Kun Saksan sotavoimien lähetti Veltjens elokuussa 1940 saapui maahan ja pyysi suostumusta Saksan kauttakulkuliikenteeseen, niin tarkoittiko hän lomautettujen sotilaiden, muun sotaväen tai sotatarvikkeiden kauttakulkua?

M: Eversti Veltjens, saavuttuaan eräänä elokuun sunnuntai-iltana Helsinkiin, ilmoitti olevansa Saksan valtakunnanmarsalkan lähettämänä tuomassa tietoa aseostoluvasta Saksasta, mutta samalla kysymässä, sallinko, että saksalaisten lomautettujen ja sairaiden sotilaiden kauttakulku järjestetään Suomen kautta Norjaan. Ilmoitettuani, etten voi tätä asiaa päättää, koska se ei kuulu toimivaltaani, Veltjens, huomauttaen, että asia oli erittäin salaisena käsiteltävä ja että esitykseen kauttakuluvasta oli vastattava vain sanoilla jaa tai ei, halusi uudelleen tavata minua. Hänen poistuttuaan soitin pääministeri Rytille ja selostin tapaamiseni Veltjensin kanssa. Rytin vastausta kauttakululupapyyntöön en voi yksityiskohtaisesti muistaa, mutta pyysi Ryti minua vastaamaan siihen "jaa". Soitin asiasta myös kenraali Waldenille ja esitin saman

selostuksen. En ollut asiasta, mikäli muistan, henkilökohtaisessa keskustelussa presidentti Kallion kanssa enkä muista sitäkään, mainitsivatko Ryti ja Walden olleensa puheissa kauttakulun myöntämisestä Kallion kanssa. Muuten tuntui siltä, että Ryti kuuli minulta asiasta ensi kerran. Ulkoasiainministeri Witting oli, sen mukaan kuin ministeri Kivimäki minulle on kertonut, sähköttänyt hänelle, että kauttakulukupyyntöön oli vastattu "jaa". Käsitin, että asia oli selvä, kun kerran pääministeri oli antanut vastauksen "jaa". Pres. Kallion kanssa en elokuulla ollut puheissa ennenkuin Kultarannassa kuukauden lopulla, jolloin kävin häntä tervehtimässä hänen saatuaan lievän halvauskohtauksen.

4. Keskusteliko herra marsalkka välittömästi presidentti Kallion kanssa tästä asiasta vai tapahtuiko neuvottelu siitä kenraali Waldenin välityksin? Mikä oli presidentti Kallion vastauksen sisältö?

M: En siis keskustellut asiasta kuin pääministeri Rytin ja kenraali Waldenin kanssa. Päämajassa keskusteltiin asiasta kyllä sittemmin.

5. Kenen valtuuksilla tai käskystä pääesikuntien välinen kauttakulkusopimus 12.9.1940 tehtiin?

M: Tietääkseni puolustusministeriö asetti orgaanin yhden tai kaksi upseeria järjestämään kauttakulun teknillisen puolen ja tämä orgaani laati sitten minulle nyt esitetyn sopimuksen 12.9.1940, jonka luulen nyt ensi kerran näkeväni. Muuta siitä en tiedä.

6. Antoiko herra marsalkka kauttakulun tarkkailusta käskyn ja saiko tietoja tarkkailun toimeenpanosta?

M: Paljon myöhemmässä vaiheessa, sodan jo näyttäessä uhkaavan, luulen antaneeni operatiiviselle osastolle käskyn antaa tietoja itselleni kauttakulusta. Kenraali Heinrichsin asiassa antaman kertomuksen johdosta en voi muistaa tiedoittaneeni Veltjensin asiasta pres. Kalliolle. Pääministeri Rytin "jaa"-luvan katsoin riittävästi legitimoivan minut ilmoittamaan siitä Veltjensille.

7. Kiintyikö herra marsalkan huomio kauttakulun lisääntymiseen ja saksalaisten joukkojen sijoittumiseen erinäisiin kauttakulkuteiden solmukohtiin?

M: Kysymys kauttakulun laajuudesta kiinnosti minua vasta sodan uhan ollessa ilmeinen. Sain silloin numeroja kauttakulusta, joiden mukaan joitakin tuhansia saksalaisia sotilaita oli kuljetettu Suomen kautta.

8-10. Oliko yhdysupseeri Rössigin tai jonkun muun saksalaisen upseerin kanssa jo ennen tasavallan presidentin 20.5.1941 ministeri Schnurren kanssa käymiä keskusteluja ollut puhetta sotilaallisten toimenpiteiden koordinoinnista sen varalta, että Saksan ja Neuvostoliiton välisen sodan ehkä syttyessä Neuvostoliitto hyökkäisi Suomeen?

Kenen valtuuksilla tai käskystä tämän jälkeen suomalaisia upseereja samassa toukokuussa lähetettiin Saksaan selvittämään tätä asiaa? Minkälaiset olivat valtuudet tai käskyn sisältö?

Millainen oli upseerien selonteko käytyjen neuvottelujen sisällyksestä?

M: Sotatoimien hypoteettisesta koordinoinnista en ollut kuullut käydyn keskusteluja 20.-21.5.1941. Sensijaan oli minun tieteni ollut kysymys suomalaisten upseerien lähettämisestä Saksaan tutustumis- ja opetustarkoituksessa. Valitsemilleni upseereille teroitin tarkasti, ettei ollut tarkoituksena antaa vetää maatamme sotaan, mutta kyllä hyökkäystapauksessa tultavan puolustautumaan. Upseeriryhmän palattua kenraali Heinrichs oli ilmoittanut upseerien noudattaneen antamiani ohjeita ja selostanut tarkoin käytyjä keskusteluja, joissa saksalaiset upseerit olivat lausuneet, että olosuhteet saattoivat kehittyä siihen, että Saksa joutui sotaan Neuvostoliiton kanssa.

11. Tasavallan presidentti oli 26.6.1941 saanut Hitleriltä käsikirjeen, jossa Hitler mm. vahvistaa, mitä sotilasjohdot ovat sopineet. Mitä saattoi Hitler tällä tarkoittaa?

M: Hyökkäyssota voi tulla Suomen rajojen läheisyyteen oli kenr. Jodl sanonut ja on mahdollista, että Suomen sellaisessa tapauksessa on pakko ryhtyä toimenpiteisiin, mutta jos Suomella on armeijansa valmiudessa, on jo tämä seikka omansa sitomaan Venäjän divisioonina. Me saksalaiset tulemme hoitamaan itse itsemme, oli kenraali Halder vakuuttanut esitelmässään. Hitlerin käsikirjeessä pres. Rytille olevat sanat, että hän vahvistaa, mitä sotilasjohdot ovat sopineet, saattaa tarkoittaa näitä lausuntoja, vaan ei sotilasjohtojen sopimuksia, koska sellaisia ei ollut tehty.

12. Oliko sotilasjohdon tai hallituksen käsitys juuri ennen sodan alkamista se, että Suomen, ellei Neuvostoliitto hyökännyt, oli alettava hyökkäys Neuvostoliittoa vastaan?

M: Sotilasjohdon käsitys ei ollut sellainen enkä ole kuullut, että hallitukseen olisi sellaista lausunut.

13. Sotaan joutuminen todettiin eduskunnassa 25.6.1941. Oliko herra marsalkan tietten erityistä hallituksen päätöstä olemassa varsinaisten sotatoimien aloittamisesta Neuvostoliittoa vastaan sitä ennen tai sen jälkeen?

M: Sikäli kuin muistini ei petä, olin jokapäiväisessä puhelinyhteydessä Rytin ja Waldenin kanssa. Rytin suostumuksella kolmipäiväisten Neuvostoliiton vihollisuuksien ahdistamana aloitin vihollisuudet Suomen puolelta.

14. Vaikuttiko sotilasjohto tavalla tai toisella Ison-Britannian diplomaattisen edustuston poistamiseen Suomesta? Mikä on herra marsalkan lausunto ministeri Wittingin kirjeestä marsalkalle 21.2.1942?

M: Kysymyksen johdosta pyydän saada jättää huomenna eräitä kirjallisia selvityksiä.

15. Ehdottiko presidentti Ryti jotakin lisäystä herra marsalkan kirjeeseen pääministeri Churchillille 2.12.1941? Oliko Ison-Britannian nootin 28.11.1941 sisällys silloin marsalkan tiedossa?

M: Presidentti Ryti ei ehdottanut mitään lisäystä vastauskirjeeseen Churchillille. Jos hän sen olisi tehnyt, olisin tietysti lisäyksen hyväksynyt. En tiennyt, että Ison-Britannian nootti oli ultimatuumin luontoinen. Tarkoitin kirjeessäni lausua, että olin saavuttamaisillani sotilaalliset päämääräni ja etten sen vuoksi voinut sota-toimia ennaikaisesti keskeyttää. Uskoin Churchillin sotalaana, joka hän oli ollut, käsittävän oikein kirjeeni sisällön, mutta luulen, ettei hän liittolaisuussyistä voinut parillakaan päivällä lykätä sodanjulistusta. Kirjeeni oli laadittu Mikkelissä, jossa Ryti ei tällöin ollut käymässä, eikä hän puhelimestakaan ehdottanut kirjeeseen lisäystä.

16. Mikä oli sodan alussa sodanjohdon käsitys Saksan mahdollisuuksista voittaa sota Neuvostoliittoa vastaan?

M: Sodan alussa katsottiin aivan yleisesti, että Saksalla oli hyvin suuret mahdollisuudet voittaa sota Neuvostoliittoa vastaan.

17. Mitkä olivat sodanjohdon ja hallituksen yleiset tavoitteet sodassa a) Suomen vanhojen rajojen palauttamisen ja b) näiden rajojen ulkopuolella Neuvostoliiton alueella olevien valtausta osalta?

M: [Suomen marsalkka vaikenee. Ei vastausta.]

18. Oliko olemassa hallituksen suostumus 1939 vuoden rajojen ylittämisestä siihen ryhdyttäessä?

M: Presidentti Rytin kanssa käymieni keskustelujen perusteella oli selvää, että ensinnäkin vanhat rajat oli taivotettava ja että Itä-Karjalasta oli vallattava niin paljon, ettei Viipurin lääni joutunut vielä kerran sotänäyttämöksi. Ryti oli täysin tietoinen siitä, mihin sota-toimet tähtäsivät, eikä hän kertaakaan esittänyt muistutusta etenemistä vastaan. Käsitin, että hallituskin oli sodanjohdon strategisista päämääristä täysin selvillä. Ei kansa olisi käsittänyt armeijan pysähdyttämistä vanhoille rajoille eikä etenevää armeijaa olisi niille voitukaan pysäyttää.

19. Oliko hallituksen ennalta antama suostumus olemassa suurempien operatioiden toteuttamiseen ja mitä operatiota suostumus koski?

M: Olin ennakolta tiedoittanut presidentti Rytille suuremmista operatioista ja hän oli ne hyväksynyt. Rytin kirjeessä 25.3.1943 mainituksessa tapauksessa olin itse tullut siihen lopputulokseen, että operatiota ei olisi suoritettava. On jotenkin varmaa, että kirjeessä mainittuna, sen päiväystä edeltäneenä päivänäkin en ollut operation kannalla. En muista kenraali Siilasvuon Louhen suunnalla aloittamaa operatiota.

20. Onko herra marsalkalla tietoa siitä, minkä vuoksi sodan loppuvaiheissa ennen v. Ribbentropin maassa käyntiä suunniteltu Ramsayn hallituksen aikaansaaminen raukesi? Herra marsalkka oli tähän aikaan ilmoittanut, ettei hallitusvaihdos olisi tarpeellinen.

M: Olin siinä käsityksessä, että suunniteltu Ramsayn hallitus olisi ollut vain "en dekorationsförändring" (lavastuksen muutos), koska Ramsay oli huonoissa väleissä v. Ribbentropin kanssa eikä hän ollut onnistunut rauhanneuvotteluissa Neuvostoliiton kanssa. Ramsayn hallitus ei olisi ollut sen enemmän hyväksyttävä (akseptabel) kuin Linkomiehenkään hallitus oli ollut.

21. Oliko jo vuonna 1943 ollut kysymys Suomen sitomisesta sodankäyntiin Saksan rinnalla nimenomaisella sopimuksella ja mitä herra marsalkka oli arvellut tällaisesta sopimuksesta?

M: Olin vastustanut v. 1943 Saksan taholta vaadittua sopimusta, joka oli tosiasiallisesti sama kuin v. 1944 tehty Ribbentrop-sopimus. Käsitin asian niin, ettei Hitler vaan oikeastaan von Ribbentrop yksin oli ollut 1943 vuoden sopimusvaatimuksen tekijä saadakseen vähentyneen prestigensä kohoamaan politiikka, jota v. Blücherkin omassa intressissään kannatti. Onneksi Suomen hallitus, joka jo oli alkanut sopimukseen suostua, peräytyi. Lähettiläs Kivimäki oli käsittääkseni kovin pelännyt, mitä seuraisi, ellei Suomi suostunut sopimusta tekemään, mutta asia raukesi kuitenkin.

22. Ilmoittiko herra marsalkka käsityksenä olevan, että kesällä 1944 oli tehtävä v. Ribbentropin vaatima sopimus vai koskiko marsalkan lausunto vain aseavun saamista tekemällä siitä v. Ribbentropin kanssa sopimus?

M: Vaikeata tilannetta hyväkseen käyttäen v. Ribbentrop edeltäpäin ilmoittamatta kuten arvelen oli saapunut Suomeen ja kiristi presidentiltä ja ulkoasiainministeriltä useita päiviä sopimusta. Vallitsevissa oloissa vaikean sotatilanteen ja elintarviketilanteen vuoksi oli mielestäni tällä kertaa tarpeen, että presidentti henkilökohtaisessa kirjeessään hallituksen ulkopuolella antaisi varmentamattoman sitoumuksen v. Ribbentropille. Tässä muodossa jokaisen tuli käsittää, että teko oli "en medborgerlig bragd" (kansalaisen teko), joka ei sitoisi hallitusta eikä eduskuntaa. Tämän esitin Rytille Helsingissä. Keskustelumme päätyttyä Ryti antoi tällaisen sitoumuksen, mutta hallituksessa. Käsitin asian siten, että jos kerran on tehtävä sopimus, on siihen mentävä "utan att engagera" (sitomatta) Suomen enemmältä kuin minkä oma henkilö edustaa. Silläkin tavoin tehtynä kuin sopimus sitten solmittiin se oli Tyriltä kansalaisen teko, se tuotti maalle uusia mahdollisuuksia. Luullakseni hallitus oli ollut valmis menemään myönnytyksissä hyvin pitkälle. Hallituksen jäseniä tuli luokseni ja katsoen kaiken olevan menetetyt kysyivät, eikö olisi antauduttava "för nåd och onåd". Tilanne oli kuitenkin sellainen, ettei näin saanut menetellä. Korostin, että tie on pidettävä valtakunnalle ja kansalle vapaana, ja esitin, että v. Ribbentrop olisi tyytynyt presidentin hallituksen ulkopuolella antamaan sitoumukseen.

23. Oliko herra marsalkka jälkeinpäin puolustanut presidentti Rytin menettelyä v. Ribbentrop-sopimuksen osalta?

M: Olen puolustanut ja tulen puolustamaan presidentti Rytin menettelyä v. Ribbentrop-sopimuksen teossa ja sen jälkeen.

24. Oliko sensuuria yleensä hoideltu sodan aikana sodanjohdon vaatimuksesta ja sen määräämien suuntaviivojen mukaisesti?

M: Toisinaan tein huomautuksia siitä, että julkaistiin sotilaallisia tietoja, joita oli ollut pidettävä salassa vastustajalta, ja poliittisiakin uutisia, joista oli ollut viisaampaa vaieta.

25. Miten käsitettiin Neuvostoliiton 23.6.1944 esittämä vaatimus Suomen valmiudesta antautumaan, "att kapitule-
ra"? Minkä vuoksi se olisi ollut käsitettävä ehdottoman antautumisen vaatimukseksi?

M: Mikäli Neuvostoliitto on tehnyt vaatimuksen siitä, että Suomen olisi ilmoitettava valmiudestaan antautumaan, "att kapitule-
ra", se on mielestäni käsitettävä ehdoitta antautumisen vaatimukseksi.

Lähde: Sotasyllisyysoikeudenkäynnin asiakirjoja. Os. 1. Hels., 1945, s. 19-21.